

HVORFOR SER VORES RÅDHUSE UD SOM DE GØR?

Af Pablo Henrik Llambias

Socialdemokratiets kulturpolitiske indflydelse har siden 30erne gjort sig gældende ved udformningen af de danske rådhus. Gør den sig stadig gældende? Hvem og hvad bestemmer de danske rådhuses udseende? Spørger man sig frem på selve rådhuset, får man et bemærkelsesværdigt svar.

De danske rådhus er præget af en vis systematik i udformning og udstyr. Denne systematik berammer anvendelsen af repræsentative byggeformer og ganske stereotype rådhusanlæg, der omfatter ur, flagstang, bænke, arrangeret vegetation samt i vid udstrækning anvendelse af kunstnerisk udsmykning. Tager man rundt til en håndfuld rådhus, især i købstæderne, vil man hurtigt lære at nikke genkendende til en særlig form for offentlig æstetik, der både virker betryggende i al sin hjemlighed, men også fremmedgørende i dens tilsyneladende ganske upersonlige repetition fra bygning til bygning. Det står pludselig klart, at der må være nogle gennemgående faktorer, som har været medvirkende til, at så mange offentlige bygninger har et så ens præg.

Det mest nærliggende ville måske være at mene, at de offentlige bygningers æstetik er foreskrevet fra centralt hold, men det ville på den anden side være meget udansk og er faktisk heller ikke tilfældet. I Danmark forgrener magtudøvelsen sig helst via selvforvaltende enheder, hvis valg, også på det bygningsmæssige område, er selvstændige. Derfor må det være andre faktorer, der er drivkraften bag uniformeringen.

Tidsånden, det faktum at æstetiske præferencer synes at samle sig i klumper af tid, så det efterfølgende er muligt for historikere at beskrive disse mere eller mindre afgrænsede klumper som renaissance, nyklassicisme etc., efterlader som forklaringsmodel mennesket underligt betydningsløst. Alene af den grund vil vi afskrive den her. Vi vælger tværtimod at tro på, at den menneskelige gøren og laden har betydning. Det er måske at tage eksistensen forfængeligt, men lad os nu se.

Imidlertid vil vi ikke helt glemme tidsånden, for lige så lidt som det er svært at afvise menneskenes behov som drivkraft bag de ting, der opstår i tiden, lige så svært er det at afvise, at denne verdens fremtrædelser står på skuldrene af hinanden som grene på grene på grene på en gammel stamme, hvis vækst er meget lidt afhængig af det enkelte menneskes

gøren og laden. Meget nærliggende og måske også frugtbart ville det være at parre denne den allestedsnærværende tidsånd med nogle mere jordnære fænomener. Fænomener, der knytter sig til en særlig dansk, måske også nordeuropæisk historie og som derfor kan have forklaringskraft i forhold til dennes frembragte artefakter, herunder rådhus.

Socialdemokratisk arkitektur

Socialdemokratiet har – mindst – to gange i dette århundrede lanceret omfattende kulturpolitiske strategier, som, i og med at de omhandlede strategisk anvendelse af arkitektur og kunst i offentligt regi, har haft uomgængelig indflydelse på det danske rådhusbyggeri. Første gang var i slutningen af 30erne, hvor de nordiske socialdemokratier besluttede at gøre den tyske, på socialt bevidste idéer hvilende, arkitekturretning Bauhaus til hofarkitektur, idet man opfattede den som et visuelt udtryk for den samfundsudvikling, man tilstræbte. Det blev til bygninger som Gladsaxe Rådhus, men resulterede i øvrigt, især på grund af de efterfølgende krigstilstande, ikke i omfattende forandringer i det danske bybillede.

Derimod fik det anden gang, i 60erne, hvor store demografiske bevægelser fordrede en aktiv byplanlægning, og hvor Socialdemokratiet tog socialistisk prægede tanker omkring udformningen af helt nye byer til sig for i vid udstrækning at søge dem applikeret på den danske kontekst, stor effekt på det danske kulturlandskab. Hensigten var at anvende arkitektoniske og billedkunstneriske elementer til opbygningen af sunde, sammenhængende og ikke-fremmedgørende bysamfund. I øvrigt ganske som i 30erne ville man producere sunde, produktive, velfungerende samfund og samfundsborgere.

60ernes arkitektur har været afgørende for, at der er så mange fællespræg mellem rådhusene. De dengang foretrukne elementer går igen fra rådhus til rådhus. Især anvendelsen af kunstnerisk udsmykning og bemærkelsesværdig arkitektur er karakteristisk, mens for eksempel flagstangen og uret stammer fra tidli-

gere perioder. Den kunstneriske udsmykning forestås i pagt med 60ernes selvforståelse i befolkningens navn, idet forvalterne forventes at påtage sig en stimulerende, oplysende og til en vis grad også opdragende rolle. Alt sammen plusord i 60erne og 70erne.

Fremmedgjorthed overfor den offentlige æstetik

Disse tanker var mit udgangspunkt, da jeg forsøgte at lodde den træthed overfor den pågældende æstetiks forudsigelighed, som jeg synes at dele med et stort udsnit af befolkningen. Vi føler os ikke hjemme i den offentlige æstetik.

Det er ikke fremmedgjorthed overfor for eksempel den offentlige udsmykning, som indgyder os denne træthed. Vi er efterhånden blevet så vant til skulpturer, at vi knap ænser dem længere – med mindre det da drejer sig om værker, der på en eller anden måde udfordrer vores forestillinger om, hvad det vil sige at udsmykke. Trætheden kommer i højere grad af en omsiggribende følelse af, at det ikke angår os. Men hvis det ikke angår os, borgerne, hvem angår det så?

Hvem har ansvaret for den offentlige æstetik i Danmark? I sidste ende er det vel borgerne. Men i første omgang er det de folkevalgte, der har påtaget sig et administrativt ansvar, hvorunder kulturpolitikken sorterer – hvor inferiør de fleste politikere end opfatter den. Derfor var det med den overbevisning, at jeg ville komme til at høre nogle af 70ernes plusord, at jeg henvendte mig til samtlige 275 danske rådhus for at få svar på, hvorfor de danske rådhus ser ud, som de gør. Jeg var på det tidspunkt ikke klar over, at de svar jeg skulle få – og som var nogle helt andre end dem, jeg havde forventet at få – på en måde kunne forklare den træthed og fremmedgjorthed som jeg sammen med mange andre føler, når vi står overfor et offentligt anlæg.

En rejse rundt til alle danske rådhus

I forbindelse med min skønlitterære bog

'Rådhus' (Gyldendal 1997) rejste jeg hele landet tyndt for at fotografere samtlige 275 danske rådhus. Jeg ønskede at danne mig et overblik over, hvordan det danske rådhus ser ud. Samtidig sendte jeg et spørgeskema rundt til alle rådhusene indeholdende spørgsmål vedrørende rådhusets udseende og de dertil hørende politiske og æstetiske prioriteringer.

munale administration er spredt ud over hele byen (som for eksempel i Kalundborg), har jeg valgt at lade kommunen repræsentere via den bygning, der huser centraladministrationen, borgmesteren og kommunaldirektørens kontorer, samt, så vidt muligt, byrådssalen. Med andre ord: den kommunale administrations hjerte.

Lyngby-Taarbæk rådhus, 1941

Fotoserien og spørgeskemaundersøgelsen skulle give et indtryk af, hvad det danske rådhus er og hvordan det offentlige udtrykker sig selv – i arkitektur, udsmykning og ord.

Fotografierne blev taget før udsendelsen af spørgeskemaet, hvilket gav den fordel, at jeg med fotografierne i hånden kunne spørge direkte til hvert enkelt anlæg. Det skal siges, at jeg udelukkende koncentrerede mig om rådhusets ydre. Når jeg for eksempel taler om udsmykning, taler jeg udelukkende om sådan, som man kan se udefra. Hvorvidt man på rådhuset har udsmykning indendørs eller ej er denne undersøgelse fuldstændigt uvedkommende. Jeg valgte at koncentrere mig om det ydre. Det offentliges ansigt udadtil.

Jeg skal tilføje, at jeg har fokuseret på rådhusene, der er i funktion; dvs. jeg har udeladt museumsrådhusene (som for eksempel Ebeltofts gamle rådhus). I de tilfælde, hvor den kom-

Det socialdemokratiske og det borgerlige rådhus

Jeg var fra starten opmærksom på forskellen mellem rådhusene i socialdemokratiske kommuner, ofte købstadskommuner, og rådhusene i kommuner med borgerligt flertal, ofte landkommuner. De store udsmykkede anlæg skal primært findes i byer med store budgetter og socialdemokratisk dominans. I landkommunerne er udsmykning ofte enten ikke anvendt, eller også er den anvendt i mindre udstrækning.

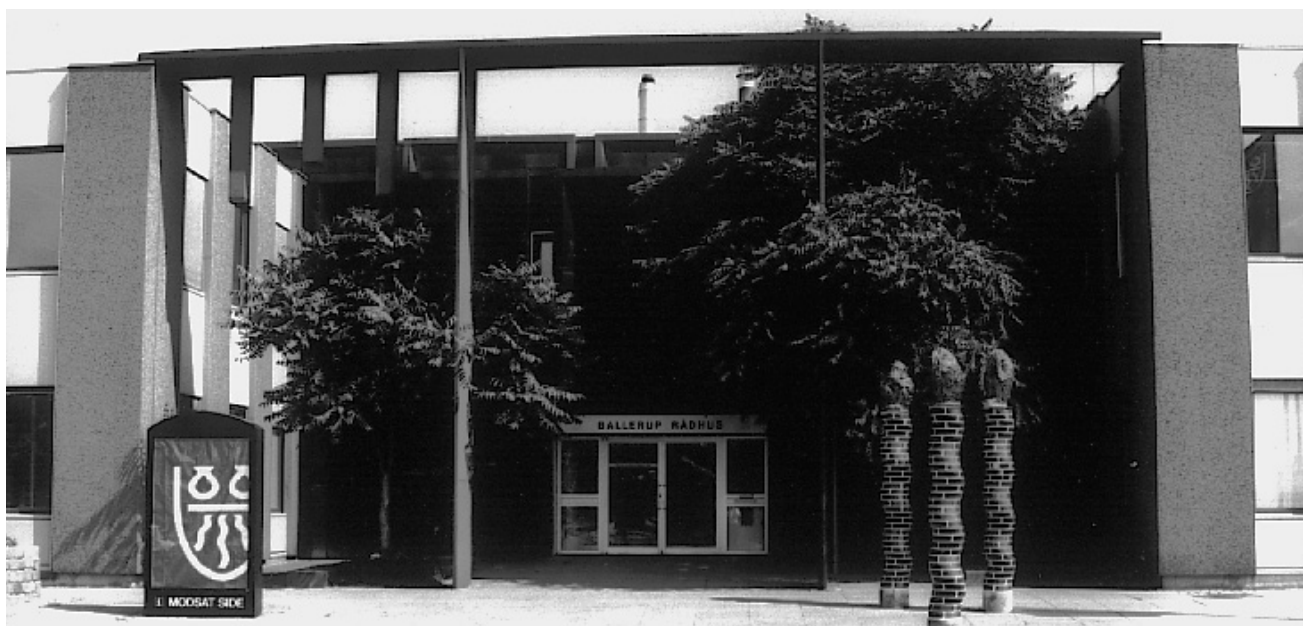
På den baggrund ville man måske kunne forvente, at de socialdemokratiske kommuner ville være mere bevidste omkring anvendelsen af udsmykning og progressive bygningsformer. Men det var ikke tilfældet. Der var intet i undersøgelsen, der pegede på, at socialdemokratisk dominerede kommuner var mere bevidste om baggrunden for de kulturpolitiske

valg. Alene af den grund, at helt op til 91% af de adspurgte rådhusene ikke gav udtryk for en aktiv bevidsthed omkring anvendelsen af progressive bygningsformer, vil det være vanskeligt at hævde, at de socialdemokratiske kommuner står vagt om fordums kulturpolitiske idealer.

Der var i det hele taget ingenting i under-

svarede, da jeg 14 dage efter afsendelsen rykkede telefonisk. 2,5% (7 rådhusene) svarede, at de med henvisning til manglende tid og ressourcer ikke så sig i stand til at svare. Tilbage var 26,5% (73 rådhusene), der aldrig svarede, selvom de gentagne gange blev rykket.

Som det første fandt jeg det væsentligt at skille de rådhusene fra, der ikke er bygget som

Ballerup rådhus, 1975

søgelsen, som pegede på, at administrationerne i de kommuner, der havde anvendt mere progressiv arkitektur, var bevidste om, hvorfor den var valgt. Manglende besvarelser eller passive holdninger var lige så udbredte blandt kommuner med rådhusene i 'progressiv stil', som i kommuner med anonyme rådhusene. Når man læser undersøgelsen skal man derfor huske på, at passiviteten i forhold til det æstetiske ansvar er udbredt over hele landet uafhængigt af sted og partifarve.

Hvorfor ser rådhuset ud som det gør? – en spørgeskemaundersøgelse

Samtlige 275 danske rådhusene fik tilsendt et spørgeskema. Af dem svarede 41% (113 rådhusene) umiddelbart, uden at det var nødvendigt at rykke for svaret. 30% (82 rådhusene)

rådhusene, men derimod med andre formål for øje. Det drejer sig om bygninger, som oprindeligt har været skoler, plejehjem m.v. Ebeltoft nye Rådhus er eksempelvis indrettet i et tidligere hospital.

Af de 195 rådhusene, der svarede på min undersøgelse, er de 87% (170) bygget som rådhusene, mens de resterende 13% (25) oprindeligt er opført med andre formål for øje. Disse 13% indgår ikke i undersøgelsen. Tilbage står altså 170 rådhusene, som formodes at udgøre et nogenlunde repræsentativt udsnit af den samlede mængde rådhusene, der er bygget som sådanne. Jeg har nøje studeret de resterende 105 rådhusene, og har ikke kunnet iagttage et mønster blandt dem. De udgør efter både mine fotos og den kommunale politiske observans at dømme et lige så broget et billede som dem, der er med.

Hvornår er rådhuset bygget?

Tidsmæssigt set havde jeg på forhånd forventet, at en stor del af rådhusbyggeriet samlede sig omkring 1970, idet den store kommunesammenlægning forstørrede administrationen for de tilbageværende kommuner. Man havde brug for mere plads, og det mest hensigtsmæssige var at bygge nyt. I landkommunerne

Før 1850:	3
1850-1899:	7
1900-1909:	3
1910-1919:	0
1920-1929:	2
1930-1939:	5
1940-1949:	4
1950-1959:	11

Ledøje-Smørum rådhus, 1980

byggede man fortrinsvis på frie grundarealer i de mindre byers udkant, mens man i købstæderne søgte at lade administrationen forblive i centrum.

Jeg undersøgte, rent rutinemæssigt, om disse formodninger om 1970-byggeboomet holdt stik ved hjælp af det første af de 13 spørgsmål, spørgeskemaet rummede. Det lød således: Hvornår er rådhuset bygget? Jeg fik en lang række tal tilbage – ofte flere pr. rådhus – afspejlende udvidelser og tilbygninger til det oprindelige byggeri. I disse tilfælde måtte jeg reducere og forenkle svaret, idet jeg af hensyn til overblikket i statistikken fandt det formålstjenligt at lade det repræsentere ved et enkelt årstal, nemlig det årstal, der markerer rejsningen af den mest karakteristiske del af bygningen.

De 170 rådhus, der er bygget som sådanne, fordelte sig på følgende måde efter opførelsestidspunkt:

1960-1969:	17
1970-1979:	84
1980-1989:	31
1990-1997:	3

Som det ses, er rådhusbyggeriet især koncentreret om de seneste årtier og særligt omkring 70'erne.

Hvem er arkitekten?

Det andet af de 13 spørgsmål lød: Hvem er arkitekten? Da mange af rådhusene arkitektonisk set ligger tæt op ad hinanden, kunne man godt tro, at dette forhold skyldtes, at en snæver gruppe arkitekter havde bygget den overvejende del af rådhusene. Sådan forholdt det sig imidlertid ikke. De store, kendte arkitektfirmaer stod kun for en meget lille del af de mange rådhus. For hovedparten af rådhus-

enes vedkommende var det lokale eller semilokale arkitekter, der havde stået for huset – ja, i enkelte tilfælde sågar kommunens egne teknikere. 90% af de 170 rådhus er tegnet af arkitektfirmaer, 3% af kommunens teknikere, 2% af entreprenører (elementbyggeri), mens 2% angiver ikke at vide det og 3% ikke svarer på spørgsmålet.

kommunalbestyrelser er et udbredt fænomen. Samtidig skal det nævnes, at der også i forbindelse med de konkurrence-fundne arkitekter kan være tale om alt andet end vovemod; i mange tilfælde er der tale om 'omvendte' konkurrencer, hvor man vil have mest muligt for en begrænset sum penge med fokus på funktionen frem for æstetikken.

Broby rådhus, 1983

Mit tredje spørgsmål lød: Var der arkitektlicitation? Spørgsmålet var forkert formuleret. Der findes ikke arkitektlicitationer, men derimod kun arkitektkonkurrencer. Under alle omstændigheder fik jeg i de fleste tilfælde klare og enkle svar. De fordelte sig således: 44% havde haft en eller anden form for konkurrence, 41% havde ikke. 7% angav ikke at vide det, 8% svarede ikke på spørgsmålet. De 7% ikke-vidende ser måske lidt mærkelige ud, men i de fleste tilfælde knytter de sig til de rådhus, der er fra forrige århundrede. Andre gange har man formentlig ikke gidet gå i arkivet for at kigge efter.

Med hensyn til fordelingen mellem konkurrence og ikke-konkurrence vil jeg fremhæve, at den store andel af 'ikke-konkurrence arkitektur' peger i retning af sikre løsninger, hvor kommunalbestyrelsen har været rundt i omegnen og fundet frem til, at de vil have noget, der ligner det, de har set. Disse omrejsende

Hvem er entreprenøren?

Med hensyn til spørgsmål fire: Hvem er entreprenør? forholder det sig lidt på samme måde. Udgangspunktet var et ønske om at undersøge, om der var tale om få, store totalentreprenører med ansvaret for mange rådhus, som på den måde kunne påvirke det samlede æstetiske output. Det var der ikke. Faktisk var rådhusene kun i mindre grad opført i totalentreprise (28%), mens de i overvejende grad var opført af lokale håndværkere i fagentreprise (49%). Det følger dermed mønstret fra arkitekterne, hvor der også var en tendens til at bruge lokale folk. Enkelte kommuner forklarede, at det var for at lade arbejdet komme det lokale samfund til gode i form af indtjening og arbejdspladser. For entreprenørernes vedkommende er der altså ikke tale om enkelte firmaer, som har haft forholdsvis stor indflydelse på den samlede mængde rådhus. Det er

kun ganske få rådhus (for eksempel Albertslund, Odder, Rødovre og tidligere Århus og Gladsaxe), der er bygget af kendte husbyggere med en markant æstetisk profil. Resten er blevet til på lokal basis.

Hvem anlagde haven?

Det femte spørgsmål knytter sig til de to foregående. Det lyder i al sin enkelhed: Hvem anlagde haven? Jeg ville igen se, om der var enkelte landskabsarkitekter eller anlægsgartnere, der satte forholdsvis kraftige fingeraftryk på det samlede byggeri. Det var der heller ikke. Derimod var der nu i stigende grad anvendt personale fra kommunen selv. 25% af haverne er anlagt af kommunens egne folk. 35% er anlagt af professionelle i have- og parkanlæg og 20% er anlagt af arkitekten eller entreprenøren. 3% angiver ikke at vide det, mens hele 17% ikke svarer. Hvad det sidstnævnte angår, hænger den store procentdel uden svar givetvis sammen med, at man slet ikke har gidet gå i arkivet for noget så ligegyldigt som en haves skyld. Nogle kommuner omtaler anlægget som noget, man lige netop skal have, men heller ikke meget mere. En have er bare en have, synes man at sige.

Hvem har udført den kunstneriske udsmykning?

Det sjette og syvende spørgsmål går på den kunstneriske udsmykning, i de tilfælde hvor der var en sådan. Jeg spørger til kunstnerens navn samt opstillingsår. Igen var det trustmistanken, der lå til grund for spørgsmålene. Den havde ikke noget på sig. Kun i ganske få tilfælde går kunstnerne igen fra rådhus til rådhus. I langt de fleste tilfælde benytter man sig af lokale kunstnere. Kun i få tilfælde ser man nationalt eller internationalt kendte kunstnere. Og kun meget sjældent ser man værker indkøbt ved hjælp af Statens Kunstfond.

Har der været en samlet plan for rådhusanlægget?

Spørgsmål ti skulle egentlig have fulgt herefter,

men af en eller anden grund fik jeg indskudt spørgsmål otte og ni inden. Med hensyn til svarene tror jeg ikke, det har betydet noget, og derfor mener jeg, at man uden videre kan flytte det op på sin rette plads, hér, efter spørgsmål syv. Det vil, af rent pædagogiske grunde, være formålstjenligt. Spørgsmål ti viser sig nemlig, efter at jeg har analyseret svarene, at give anledning til en væsentlig pointe i forhold til de resterende spørgsmål, herunder spørgsmål otte og ni. Denne pointe havde jeg ikke forudset på forhånd og derfor havde jeg placeret spørgsmålet forkert. Her optræder det på sin rigtige plads.

Spørgsmål ti lyder: Er det omkringliggende anlæg (have, p-plads, gangstier og eventuel udsmykning) en del af en samlet plan for rådhuset, eller er det udtænkt af andre end arkitekten, eventuelt føjet til senere? Statistikken for svarene er slående entydig her: Hele 66% svarer, at det er en del af en samlet plan. Kun 18% angiver, at delelementerne er føjet til hen ad vejen (1% angiver ikke at vide det, 15% svarer ikke). At så mange opgiver rådhusanlægget til at være skabt efter en samlet plan, peger for mig på intentionalitet: man kan ikke indtænke have, udsmykning og andre æstetiske elementer i en samlet plan uden også at have en mening med det. Eller kan man? Jeg vil lade svaret blæse i vinden. Svarene på de senere spørgsmål vil vise det. Jeg vil tillade mig at bede læseren erindre den store procentdel af samlede planer. Et paradoks vil da senere komme til at udfolde sig.

Hvorfor ser rådhuset ud som det gør?

Jeg går tilbage (frem) til spørgsmål otte. Fra og med spørgsmål otte begynder de mere vanskelige spørgsmål; spørgsmål, der ikke kan besvares med enstavelsesord og da slet ikke med rent faktuelle oplysninger. Svarene fordrer engagement. Fra og med spørgsmål otte er jeg borgeren, der står oppe ved skranken og undrer sig: Hvilke ønsker havde man fra kommunens side med hensyn til rådhusets udseende? (Hvad ønskede man at signalere udadtil?

Hvad prioriterede man højest ved bygningen? (Hvad sagde man til arkitekten?) Man kan dele svarene op i to hovedkategorier: passive og aktive. Til de passive hører, at man ønskede et hus der var:

Funktionelt og billigt	13%
Funktionelt og præsentabelt	4%
Pænt	2%
Ikke prangende	8%
Passer til omgivelserne	13%
Ingen ønsker	12%
Ved ikke	7%
Svarer ikke på spørgsmålet	27%
I alt	86%

Jeg mener godt, man kan tillade sig at henregne ved-ikke-folkene og de ikke-svarende til den passive kategori. En kommune med en aktiv holdning ville ikke tillade sig selv ikke at svare på dette, det første væsentlige spørgsmål. Den del af svarene, der udtrykker en aktiv holdning kan deles op i følgende kategorier:

Tidssvarende	4%
Monumentalt	3%
Borgervenligt	4%
Skabe byrum	2%
Andet	1%
I alt	14%

Hvem vedtager byggeriet?

Spørgsmål ni var overflødig. Jeg spørger til, hvem der vedtager og godkender arkitektens forslag. Det er naturligvis i sidste ende altid byrådet. Undervejs i processen har en lang række fagfolk indflydelse på processen – lige fra et ekspertpanel (de ambitiøse arkitektkonkurrencer) til kommunens gartner. Fagfolkenes sammensætning varierer meget fra kommune til kommune. Så meget, at der ikke er nogen gruppe, der, i forhold til andre, øjensynlig har en særlig dominerende rolle. Man kan ikke sige, at for eksempel kommunaldirektøren altid har afgørende indflydelse. Det har han nogle gange, alt efter den arbejds-

gang, den enkelte kommune følger. På samme måde er det med de øvrige instanser.

Er der en aktiv politisk dagsorden?

Spørgsmål elleve følger lige i hælene på det æstetik-orienterede spørgsmål otte, her med fokus på mere overordnede målsætninger. Som kommunerne svarer, er der imidlertid en del overlapning i svarene fra spørgsmål otte til spørgsmål elleve. Spørgsmålet lyder: Har man haft særlige kulturpolitiske og/eller æstetiske idealer i tankerne med henblik på rådhuset og det samlede anlæg, eller har man tilstræbt at tilpasse sig omgivelserne, sædvane og eventuelt vælgerskaren. Redegør venligst for tankerne derom.

Hvis man opdeler svarene i passive og aktive (jvf. spørgsmål otte) får man følgende fordeling. Til de passive hører svar som at:

Tilpasse sig vælgerne	4%
Tilpasse sig omgivelserne	24%
Pænt	1%
Ikke prangende	8%
Ingen idealer	8%
Ved ikke	6%
Svarer ikke på spørgsmålet	37%
I alt	88%

De resterende 12% udgøres af de aktive svar, der kan opdeles i følgende tre kategorier:

Tidssvarende	8%
Monumentalt	4%
Brugervenligt (1 enkelt rådhus)	<1%
I alt	12%

Hvorfor har man valgt at have kunstnerisk udsmykning?

Spørgsmål tolv rummer udgangspunktet for hele min fascination af fænomenet: Hvorfor har man valgt at have en kunstnerisk udsmykning? Jeg finder det formålstjenligt først at

gøre rede for, hvor mange der egentlig har udsmykning; dernæst bestemme dens art og til sidst beskrive svarene. Af de 170 rådhus er 94 eller 55% udsmykket, 45% er uden udsmykninger. Udsmykningerne fordeler sig efter type således:

Skulptur	77%
Relief	11%
Vandkunst	10%
Frihedsmonument	2%

Til spørgsmålet om, hvorfor man har valgt at have en kunstnerisk udsmykning kan man igen dele svarene op i en passiv (defensiv) og en aktiv (offensiv) gruppe. De passive udgøres af følgende begrundelser:

Det var en del af budgettet	2%
Det var en gave	16%
En tradition	1%
Jubilæum	1%
Ved ikke	2%
Svarer ikke	50%
I alt	72%

De aktive lyder således:

Signalerer imødekommenhed	1%
Kunst er væsentligt	16%
Markerer tilhørsforhold	2%
Skaber æstetisk helhed	9%
I alt	28%

Hvem valgte kunstneren?

Spørgsmål tretten lød: Hvem valgte kunstneren, og hvorfor blev denne valgt? På samme måde som jeg formodede, at ensheden i de kommunale anlæg skyldtes magtfulde grupper af arkitekter, entreprenører og kunstnere, tænkte jeg, at også den udvælgende instans på rådhusene på en eller anden måde var stereotyp og dermed en afgørende faktor for netop det ensrettende. Men sådan forholdt det sig ikke. Der var ikke nogen bestemt gruppe, der sad på kunstudvælgelsen. Ligesom et væld af

forskellige mennesker og grupper har haft indflydelse på selve rådhusbyggeriet, hidrører den kunstneriske udsmykning fra så mange forskellige kilder, at man ikke kan udlede noget generelt af det. Bevares, det er naturligvis byrådet der i sidste ende godkender opsætningen, men undervejs kan så forskellige instanser som kulturudvalget, teknisk udvalg, borgmesteren, diverse konsulenter, arkitekten, entreprenøren, Statens Kunstfond, samt andre have haft en finger med i spillet.

Med hensyn til lige netop Statens Kunstfonds andel i udsmykningerne fremgår det med al tydelighed af nedenstående opstilling, hvor lidt den har at sige i det samlede billede. At Statens Kunstfond får så stor opmærksomhed omkring deres samarbejder med kommunerne må skyldes, at de dels finder sted i de større købstæder, samt at de nogle gange får uforholdsmæssig megen mediedækning. I hvert fald er det meget sjældent, at man ser Statens Kunstfond involveret i arbejder i landkommunerne.

Anden halvdel af spørgsmålet – hvorfor blev denne kunstner valgt? – havde jeg håbet ville blive kunstnerisk begrundet. Det var imidlertid kun ganske sjældent, det skete. Delegerer man svarene op i passive og aktive får man følgende opstilling. Passive først:

Var politisk godkendt	1%
Borgmesterens valg	1%
Arkitektens valg	1%
Kunstneren er født i byen	2%
Ved ikke	3%
Svarer ikke	83%
I alt	91%

Aktive:

Kunstnerisk kvalitet	3%
Udpeget af Statens Kunstfond	6%
I alt	9%

Den meget store gruppe, der ikke svarer på spørgsmålet, er påfaldende, både når det gæl-

der spørgsmålet om, hvorfor man har valgt at have en kunstnerisk udsmykning, og hvorfor man har valgt den givne kunstner. Mens kommunerne hidtil mestendels har forholdt sig tøvende og passive til de æstetiske spørgsmål, forbliver de her helt tavse.

Der er ingen, der ved, hvorfor rådhuset ser ud som det gør

Situationen kan kort og godt beskrives således: Jeg, en borger i samfundet, henvender mig til min kommune og spørger den, hvorfor man har kunst udenfor rådhuset og hvorfor man har valgt netop den kunstner. I 50% af tilfældene vil kommunen ikke svare mig på det første, mens man i hele 83% af tilfældene ikke redegør for, hvorfor det lige netop er dét værk, der står uden for bygningen.

Det er min antagelse, at årsagen til at vi, borgerne, i store træk føler den offentlige æstetik uvedkommende, skal findes i netop dette forhold – mere end i at vi er fremmedgjorte overfor for eksempel skulpturen som sådan. Skulpturen uden for rådhuset tilhører ingen, ingen føler sig ansvarlig for den. Skulpturen uden for rådhuset er fortabt ... tilfældig?

Jeg synes, undersøgelsen taler for sig selv; jeg behøver ikke udpensle de konklusioner, man kan drage af den. Uigennemsigtigheden i de offentlige beslutningsprocesser og de meget utydelige (for ikke at sige forsvindende) konceptuelle og ideologiske forudsætninger, der ligger til grund for valget af æstetik, er problemet i sig selv. Skulle man løse nogle af problemerne, ville det forudsætte, at hver enkelt medarbejder løses en smule fra sin udeltagende bureaukratiske funktion og i stedet gøres en smule mere til det offentliges ansigt, således at denne i sig selv bliver et ideologisk fundament og ikke bare en lønnet medarbejder under en eller anden hat, hvis ideologiske karakter kun de allerøverste led tager sig af. For kommunernes vedkommende er der ofte ikke engang tale om nogen ideologisk ramme for deres aktiviteter, snarere en traditionsbunden konsensus, der knytter sig an til en ideologi, der i stedet fjern-formuleres på nationalt plan.

Med andre ord: man vil godt kunne finde kulturpolitiske målsætninger frem fra den nationale politiks gemmer vedrørende offentlig anvendelse af kunst, og det er vel i vid udstrækning disse, den kommunale opstilling af skulpturer bygger på. Men ude i kommunerne er man slet ikke i stand til selv at kunne formulere (gengive) disse målsætninger, og derfor kommer deres skulpturer og deres rådhus til at stå i et ideologisk og kulturpolitisk tomrum. Det er dét, der er årsagen til det fænomen, jeg har iagttaget i forbindelse med min rejse rundt i landet: der er ikke rigtig nogen, der vil tage ansvaret for hverken skulpturen eller bygningen.

Abstract

Pablo Llambias: Why do our town halls have the appearance that they do?, Arbejderhistorie 1/1999, pp. 60-69.

Danish town halls are characterised by a certain systematisation in their design and equipment and by a special form of public aesthetic, which has the effect of being both cosy but also, at the same time, alienating in its impersonal repetition from building to building. The author of the article has photographed, all-in-all, 275 Danish town halls and sent a questionnaire out to the municipalities which included questions concerning the town halls' appearance and the related political and aesthetic prioritisation. On the basis of this the author attempts to give an answer to who and what has decided the appearance of Danish town halls. The investigation shows that the majority of the municipal authorities, due to a lack of conceptual and ideological preconditions, have great difficulties in explaining the aesthetic choice. In that way the town halls are left standing in an ideological, cultural and political vacuum, which works in an alienating way upon the citizens.

Pablo Llambias, forfatter, Hun har en altan (noveller, Gyldendal 1996), Rådhus (noveller, Gyldendal 1997), Den dag vi blev frie (roman, Gyldendal 1998)
Ndr. Frihavnsgade 56, 2. tv., 2100 København Ø